

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет аудіовізуального мистецтва

Кафедра фотомистецтва та операторської майстерності

ІСТОРІЯ ФОТОМИСТЕЦТВА

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за спеціальністю
021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»,
галузь знань 02 «Культура та мистецтво»

**Освітньо-професійні програми:
«Оператор телебачення»
«Фотомистецтво та відеографія»**

Харків
2022

УДК 77.04.03

I-90

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 2 від 16 вересня 2022 р.)

Рецензенти:

- Тарасов В.В.**, кандидат історичних наук, в.о. завідувача кафедри фотомистецтва та операторської майстерності Харківської державної академії культури
- Лебединський С.В.**, голова Громадської асоціації «Музей Харківської школи фотографії», PhD (Бранденбурзький технічний університет, м. Котбусі, Німеччина)

Укладач:

О.А. Осадча, кандидат мистецтвознавства, викладач

I-90 Історія фотомистецтва : програма та навчально-методичні матеріали для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за напрямками 02 «Культура та мистецтво», ОПП «Оператор телебачення», «Фотомистецтво та відеографія» / Харків. держ. акад. культури ; [уклад. О.А. Осадча]. – Харків : ХДАК, 2022. – 22 с.

Курс покликаний сформувати систему теоретичних знань про історичну тяглість генези та тенденцій розвитку медіуму фотографії від середини ХІХ — до початку ХХІ ст.

Видання містить програму курсу, теми семінарських занять, тематику самостійної роботи, рекомендації до виконання контрольної роботи, перелік питань для самоперевірки, список рекомендованої літератури.

Для викладачів, здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем.

УДК 77.04.03(073.034)

© Харківська державна академія культури, 2022 р.

© Осадча О.А., 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	9
Семінар 1. РАННІ ЕТАПИ ІСТОРІЇ ФОТОГРАФІЇ	10
Семінар 2. МОДЕРНІСТСЬКІ ЕКСПЕРИМЕНТИ В ФОТОГРАФІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.	12
Семінар 3. ДОКУМЕНТАЛІСТСЬКИЙ ЖАНР У ФОТОГРАФІЇ 1930-Х-1950-Х РОКІВ.	13
Семінар 4. ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІ ТАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ФОТОГРАФІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.	14
Семінар 5. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ФОТОГРАФІЯ	16
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	17
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	18
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	20
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	21

ВСТУП

Загальний обсяг складає 3 кредити ЄКТС / 90 год., з них аудиторних – 30 годин, самостійна робота – 60 год.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Вивченню курсу мають передувати, або вивчатися паралельно, такі дисципліни, як Історія України, Філософія, Історія світової / української культури, Історія мистецтва.

Мета курсу: розширити розуміння фахової предметної області у галузі загальної мистецької дати здобувачам загальне поняття про історичний процес становлення та формування специфіки фотографічного медіуму, внутрішні і зовнішні фактори його розвитку; ознайомити з ключовими етапами розвитку фотографічної практики та центральними художньо-творчими методами. Курс покликаний сформувати уявлення про цілісну систему фактологічних знань з історії фотографічного мистецтва, а також ознайомити з доробком провідних світових фотографів, а також надати базове розуміння механізму мистецтвознавчого аналізу в сфері сучасної фотографічної практики.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Студент, який прослухав курс, має знати історію розвитку уявлень про природу фотографічних засобів; основні персоналії, що вплинули на формування фотографії як мистецтва; орієнтуватися в понятійному та категоріальному апараті, пов'язаному з дисципліною; місце соціокультурних впливів на специфіку фотографічної практики. Здобувач також повинен вміти аналізувати фотографічні проекти, спираючись на сучасні уявлення про специфіку фотографії; продемонструвати взаємозв'язок мистецьких прийомів у фотографії з еволюцією технологій створення фотографічного зображення; застосовувати знання з історії фотомистецтва у професійній діяльності; презентувати свою позицію щодо тих чи інших питань розвитку фотомистецтва. Здобувач також має вміти використовувати необхідну термінологію, демонструвати базові навички аналізу мистецьких пам'яток та вміння самостійно узагальнювати й аналізувати набуті знання з, причому не лише на основі матеріалів навчального курсу, але й отримані у ході засвоєння інших навчальних дисциплін.

Форми навчальної роботи: лекції, семінарські заняття, самостійна робота студентів, консультації. Лекційні заняття мають інтерактивний пізнавально-прикладний характер. Семінари проводяться у формі ситуаційних завдань, коучингу, тощо.

Методи навчання. За характером пізнавальної діяльності пояснювально-ілюстративний метод (тематична лекція), методи проблемного викладення (проблемна лекція, семінарське заняття) та евристичний, за джерелом знань словесні, наочні, практичні, за способом педагогічного керівництва пояснення педагога та самостійна робота. Також викладач повинен застосовувати індивідуальний (особистісний) підхід до студентів, що є основою особистісно зорієнтованого навчання.

На заняттях застосовуватимуться наступні види аналізу. Аналіз джерел: вивчення первинних джерел (фотографій, документів, листування) з метою

з'ясування того, що можуть розповісти про історію фотографії та її розвиток. Компаративний аналіз: порівняння та аналіз різних етапів історії фотографії, технік та жанрів з метою з'ясування того, які чинники вплинули на їх розвиток та як вони взаємодіють між собою. Соціокультурний аналіз: дослідження соціокультурного контексту, в якому розвивалася фотографія, з метою з'ясування того, які процеси в суспільстві вплинули на її розвиток та як вона вплинула на суспільство.

Форми контролю: поточний, проміжний, підсумковий, завдання для самостійної роботи (у тому числі, відповідно до рекомендацій кафедри, контрольна робота).

Метою поточного контролю рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння та розвиток навичок самостійної та усної самопрезентації. Це проводиться під час аудиторних занять, де на лекціях експрес-контроль (тестування, перевірка засвоєння ілюстративного матеріалу) проводиться наприкінці пари, а на семінарах оцінюються виступи за питаннями, що винесені на самостійну роботу, активність участі в диспутах, дискусіях та інше.

Проміжний контроль рівня знань включає перевірку виконаних завдань самостійної роботи студентів (контрольних робіт, наукових рефератів, анотування додаткової літератури, презентацій тощо) під час проведення модульно-тематичних атестацій. Якщо необхідно, атестація може передбачати індивідуальну перевірку знань ілюстративного матеріалу курсу.

Рубіжні етапи контролю знань передбачені у формі усного опитування на семінарських заняттях, поточного тестування, перевірки якості виконання завдань самостійної роботи студентів (конспектів, анотацій рекомендованої до вивчення літератури) під час атестацій.

З метою оцінювання рівня знань, вмінь та навичок, отриманих студентом протягом семестру, проводиться підсумковий контроль. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань усіх тем дисципліни. Загальний бал складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи, які відповідають структурі залікових кредитів, та балів, отриманих під час іспиту або заліку згідно з навчальним планом. Форма іспиту затверджується на засіданні кафедри і може бути усною, письмовою або тестовою. Щоб бути допущеним до іспиту, студент повинен успішно виконати всі навчальні завдання та мати позитивні результати з усіх форм поточного та проміжного контролю. Кількість балів, яку може отримати студент за підсумковим контролем, не може перевищувати 25% від загальної кількості балів (100 балів). Засвоєння знань здійснюється у формі заліку.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс вибудовано за хронологічною логікою, яка охоплює розвиток фотографії від 1840-х років до кінця ХХ ст. Відповідно, виділено три тематичні розділи:

1. Ранні етапи становлення фотографічного мистецтва.
2. Фотографія споглядає себе.
3. Розвиток фотографії у другій половині ХХ ст.

РОЗДІЛ 1.

РОЗДІЛ 1. РАННІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ФОТОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тема 1. Вступ. Зародження фотографії.

Дискусії навколо різних поглядів на генезу фотографії: примарна точка появи медіуму та «бажання фотографії». Оптична та хімічна лінії винайдення фотографії. Протофотографічні засоби: стікаДюрера, фізіонтранс, cameraobscura, camerapalucida. Експерименти зі світлочутливістю солей срібла: наукові пошуки Вільгельма Гомберга, Йоганна Шульца, Томаса Веджвуда та ХемфріДейві, Джона Гершиля. Історії винайдення та «не-винайдення» фотографії: численні винахідники медіуму. НісефорН'епс, Луї Жак МандеДагер, Генрі Фокс Тальбот. Лінія «Даггера» та лінія «Н'епса».

Тема 2. Перші десятиліття розвитку фотографії: розвиток технологій та соціальний контекст.

Основні техніки раннього друку: даггеротипія, ціанотипія, калотипія, амбротипія, альбуміновий друк, срібно-желатиновий друк. Революція KodakEastman.

Фотографія та нова економіка репрезентації. Cartedevisite та лихоманка володіння образами. Фотографія як один із засобів соціального контролю: використання фотографії в пенітенціарній та психіатричній системах. Фотографія у підкоренні руху: ІдвардМейбрідж та Етьє-ЖюльМарей.

Тема 3. На шляху до фотографії як мистецтва: пікторіалізм, натуралізм та символізм

Мистецькі амбіції фотографії: техніки «втручання» у знімок як один зі шляхів уподібнення живопису. Пікторіалізм у творчості Оскара Густава Рейландера, Гюстава ЛеГрея та Джулії Маргарет Камерон. Рух прерафаелітів та фотографія.

Дебати щодо права фотографії на уявне. Формування натуралізму у фотографії (Генрі Піч Робінсон, Пітер Генрі Емерсон). М'якофокусні об'єктиви, техніки фотогравюри у досягненні живописних ефектів у фотороботах. «Чуттєві видіння»: символістські пошуки у фотографії Фреда Холланда Дея, Едварда Стайхена, Кларенса Уайта. Братство плетеного кільця.

Трансформація пікторіалізму – початок модерністських пошуків (Альфред Стігліц та коло авторів «Фото-Сецесіону»). Дискусія навколо прибічників «чистої» та пікторіальної фотографії.

РОЗДІЛ 2. ФОТОГРАФІЯ СПОГЛЯДАЄ СЕБЕ

Тема 4. Авангардова фотографія 1920-х-1930-х років.

«Нова речевість» (Альберт Ренегер-Патч, Карл Блоссфельд, Август Зандер) та «Нове бачення» (Ласло Мохой-Надь, фотографія у школі «Баухаус») в німецькій фотографії. Радянська авангардова фотографія: група «Октябрь». Синтез репортажу та модерністських прийомів: ранні радянські журнали («СССР на стройке») та фотокниги. Фотографія як ідеологічна зброя. Техніка монтажу/колажу. Сюрреалізм у європейській фотографії 1920-х-1930-х: теоретики сюрреалізму про медіа фотографії. Доробок Ман Рей, Моріса Табара, РауляЮбак, ХансБеллмер. Протосюрреалістичні фотографії Ежена Атже. Американський модернізм: група «f/64».

Тема 5. Формування документального жанру у фотографії першої половини ХХ ст.

Фотодокументалістика – соціальна природа жанру. Піонери документальної фотографії: ДжейкобРіс та Л'юїсХайн. «Far, SecurityAdministration» та центральні документальні проекти 1930-х-1940-х років в Америці: Артур Ротштейн, Бен Шан, ДоротейЛенг, УокерЕванс. Поняття ліричної чи «форсованої» документалістики. Об'єднання «PhotoLeague».

Розвиток документалістики в Європі. Французька гуманістична фотографія (Андре Кертеш, Анрі Картье-Брессон, Робер Дуано, Brassai). Ідея «визначального моменту» охоплює світ. Воєнна документалістика: фотографія заради перемоги. Роберт Капа. Центральні світові фотовидання та агенції. Створення агенства «Магnum».

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ФОТОГРАФІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Тема 6. Трансформації у повосній світовій фотографії

Виставка «Рід людський» (TheFamilyofMan) як пік розвитку гуманістичної фотографії. Формування нової тенденції – гарячий суб'єктивізм у знімках

Віджи, Лізетт Міллер. Соціальний документ як художня форма і дослідження соціального ландшафту: Робер Франк, Уільям Кляйн, Лі Фрідландер, Гаррі Віногранд, Даян Арбус. Бостонська школа фотографії та особистісний наратив: ГейлТрекер, Мак Моррісро, Джек Пірсон та НенГолдін. Залучена документалістика ЛарріКларка, ВольфганаТільманса.

Тема 7. Концептуалістські практики в фотографії 1960-х – 1970-х років.Photo-basedart

Поняття «концептуалізму»: чому не все, де є «концепція» — концептуалізм. Виставка «Нова топографіка» («NewTopography»). Дюссельдорфська школа фотографії та її впливи (Берн та ХіллаБехери, Томас Руфф, Андрес Гурскі). Photo-basedart(Роберт Раушенберг, ЕндіУорхол, Герхард Ріхтер). Фотографія рухається в напрямку «картинності». Постмодернізм та переосмислення меж фотографії: вбивство «автора» та медіума. Синтез фотографії з іншими арт-практиками (перформанс, інсталяція, кіно тощо). Розширене поле фотографії (Дж. Бейкер).

Тема 8. Харківська школа фотографії та розвиток фотографічної практики в сучасній Україні

Контекст зародження Харківської школи фотографії: аматорський рух у формуванні пізньорадянської неофіційної фотографії. Група «Время» та зародження експериментальної фотографії в Харкові. «Теорія удару». Покоління харківських фотографів 1980-х років – 1990-х років: група «Госпром», Роман Пяткова, Сергій Солонський, Сергій Братков та інші. Харківська школа фотографії та її впливи на сучасну українську фотографію. Постать Бориса Михайлова в сучасній світовій фотографії.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар є однією з ефективних форм організації навчання у вищій школі, яка дозволяє студентам поєднувати лекційний матеріал з самостійною навчально-пізнавальною діяльністю. Виконання різних завдань на семінарах допомагає студентам поглиблювати і закріплювати знання, розвивати розумові навички і творче мислення, а також використовувати теоретичні знання на практиці.

Сучасний семінар передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем та проблем, обговорення результатів цього вивчення та представлення їх у вигляді тез, повідомлень, доповідей, рефератів тощо. Критерії, які використовуються для оцінювання студентів на семінарських заняттях, включають якість опанування матеріалу та його осмислення, повноту викладу, самостійність та своєчасність виконання завдань, а також креативність.

Одним із додаткових завдань семінару є формування інтересу студентів до науково-дослідної роботи, а також здійснення діагностики та контролю знань студентів. У цілому, семінар є необхідним елементом у навчальному процесі, який допомагає студентам краще зрозуміти матеріал, збільшити мотивацію до навчання та розвинути необхідні навички для майбутньої професійної діяльності.

З огляду на лаконічність курсу, програмою передбачено проведення семінарів за центральними темами курсу, а саме:

1. Ранні етапи історії фотографії
2. Модерністські експерименти в фотографії першої половини ХХ ст.
3. Документалістський жанр у фотографії 1930-х-1950-х років.
4. Постмодерністські тактики у формуванні фотографії у другій половині ХХ ст.
5. Сучасна українська фотографія

Семінар 1. РАННІ ЕТАПИ ІСТОРІЇ ФОТОГРАФІЇ

Завдання та рекомендована література для підготовки:

Необхідно підготувати 3-5 фотографій в стилістиці одного з перелічених нижче фотографів (на вибір студента). До цих фотографій в форматі doc / docx написати текст на 2-3 абзаци (до сторінки обсягу), в якому необхідно

1. коротко окреслити основні відомості про фотографа, якого обрано для завдання;
2. описати, які саме використані студентом засоби споріднюють його зображення зі знімками обраного автора: тема, композиція, освітлення.

Під час самого семінару здобувач має провести коротку презентацію зроблених робіт, де розповідає, як працював над завданням і як (за допомогою яких прийомів) переосмислили доробок обраного фотографа. Під час доповіді демонструється презентація, в якій роботи фотографа порівнюються з підготовленими знінками.

Одним з факторів, що відіграватиме роль в оцінюванні семінара, є розгорнутість думки.

Список авторів:

Альфонс Бертільйон (Alphonse Bertillon)
 Альфред Стігліц (Alfred Stieglitz)
 Вільям Генрі Фокс Тальбот (William Henry Fox Talbot)
 Джулія Маргарет Камерон (Julia Margaret Cameron)
 Едвард Стайхен (Edward Steichen)
 Етьєн-Жуль Марє (Etienne-Jules Marey)
 Едвард (або Едвард) Мейбридж (Eadweard Muybridge)
 Оскар Густав Рейландер (Oscar Gustave Rejlander)

Рекомендована література

Eadweard Muybridge. Лондон: Reaktion Books, 2010.
 Frizot, Michel. New history of photography. Кюльн: Könemann edition, 1998.
 Hannavy, John. Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography. Нью-Брансвік: Routledge, 2013.

Newhall, Beaumont. TheHistoryofPhotography: From 1839 tothePresent. Нью-Йорк: Museum ofModernArt, 2015.

Saltzman, Lisa. Daguerreotypes: fugitive subjects, contemporary objects. Чикаго: UniversityOfChicagoPress, 2015.

Warren, Lynne. Encyclopedia of Twentieth-century Photography. Нью-Брансвік: Routledge, 2006.

БетченДж. Вогонь бажання: зародження фотографії. Київ : Родовід, 2019.

Джон Тегг. Тягар репрезентації. Есеї про множинність фотографій та історії. Київ :Родовід, 2019.

Сміт, Йен. Коротка історія фотографії. Ключові жанри, роботи, теми і техніки.

Львів: Видавництво Старого Лева, 2021.

Семінар 2. МОДЕРНІСТСЬКІ ЕКСПЕРИМЕНТИ В ФОТОГРАФІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Завдання та рекомендована література для підготовки:

Зробити короткий (4-5 хв.) відеоролік, в якому розповідається про творчість одного з фотографів з наведеного нижче списку (на ваш вибір). Основою відеоряду мають бути роботи автора, супроводжені коментарем студента. В цьому коментарі тезово розповідається про основні характерні риси його творчості, підкріплюючи їх тією чи іншою роботою майстра.

Список авторів:

Карл Блоссфельд (Karl Blossfeldt)
Ласло Мохой-Надь (László Moholy-Nagy)
Олександр Родченко
Пол Стенд (Paul Strand)
Ман Рей (Man Ray)
Claude Cahun (Клод Каон)
Борис Ігнатович
Brassaï (Брассай)
Яромір Функе (Jaromír Funke)
Ежен Атже (Jean Auguste Atget)

Рекомендована література

Alinder, Mary Street. Group f.64: Edward Weston, Ansel Adams, Imogen Cunningham, and the Community of Artists Who Revolutionized American Photography. Нью-Йорк: Bloomsbury USA, 2014.
Bates, David. Photography and Surrealism: Sexuality, Colonialism and Social Dissent. Лондон: I.B. Tauris, 2004.
Frizot, Michel. New history of photography. Кьольн: Könemann edition, 1998.
Lubow, Arthur. Man Ray. Нью-Гейвен: Yale University Press, 2021.
Newhall, Beaumont. The History of Photography: From 1839 to the Present. Нью-Йорк: Museum of Modern Art, 2015.
Warren, Lynne. Encyclopedia of Twentieth-century Photography. Нью-Брансвік: Routledge, 2006.

**Семінар 3.
ДОКУМЕНТАЛІСТСЬКИЙ ЖАНР
У ФОТОГРАФІЇ 1930-Х-1950-Х РОКІВ.**

Завдання та рекомендована література для підготовки:

Підготувати для обговорення уявне інтерв'ю з фотографом (на вибір з наведеного списку). Інтерв'ю має складатися 7-8 запитань від здобувача та умовних «відповідей» автора (як студенту являє, що фотограф міг би відповісти на них). Питання мають розкривати не стільки біографічні відомості (де народився, де вчився), скільки стосуватися конкретних робіт та творчості автора (як робив цю серію, які творчі принципи і т.д.).

Список авторів:

Аарон Зіскінд (Aaron Siskind)
 Анре Кертеш (Андрес Кертес / André Kertész)
 Анрі Картьє-Брессон (Henri Cartier-Bresson)
 Віджі (Weegee)
 Доротея Ленг (Dorothea Lange)
 Лізетт Модел (Lisette Model)
 Робер Дуано (Robert Doisneau)
 Роберт Капа (Robert Capa)
 Роберт Франк (Robert Frank)
 Уільям Кляйн (William Klein)
 Уокер Еванс (Walker Evans)

Рекомендована література

Cotton, Charlotte. *The Photographs Contemporary Art*. Лондон: Thames & Hudson, 2014.
 Newhall, Beaumont. *The History of Photography: From 1839 to the Present*. Нью-Йорк: Museum of Modern Art, 2015.
 Warren, Lynne. *Encyclopedia of Twentieth-century Photography*. Нью-Брансвік: Routledge, 2006.
 Анрі Картьє-Брессон. *Інтерв'ю та розмови 1951—1998*. Харків: IST Publishing, 2022.
 Сміт, Йен. *Коротка історія фотографії. Ключові жанри, роботи, теми і техніки*. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021.

Семінар 4. ПОСТМОДЕРНІСТЬСЬКІ ТАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ФОТОГРАФІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Завдання та рекомендована література для підготовки:

Зробити короткий (5-10 хв.) відеоролік-презентацію творчості одного з фотографів з наведеного нижче списку (на вибір здобувача). Основою відеоряду мають бути роботи автора, супроводжені коментарем студента. Коментар має фокусуватися не на біографії автора, а тезовоокреслювати про основні характерні риси його творчості та їхній зв'язок з історико-культурним контекстом другої половини минулого сторіччя. Вагомим плюсом буде проведення паралелей з творчістю іншої фотографів, які працювали в період, що розглядається

Список авторів:

НанГолдін (NanGoldin)
Гаррі Віногранд (GarryWinogrand)
Діан Арбус (DianeArbus)
Лі Фрідландер (LeeFriedlander)
Роберт Франк (RobertFrank)
Берн і ХіллаБехери (BerndHillaBeher)
Томас Руфф (ThomasRuff)
Андрес Гурскі (AndreasGursky)
КандідаХьофер (CandidaHofer)
ЕдРуша (EdRuscha)
Джефф Уолл (JeffWall)

Рекомендована література

Cotton, Charlotte. ThePhotographasContemporaryArt. Лондон: Thames&Hudson, 2014.
Fried, Michael. WhyPhotographyMattersasArtasNeverBefore. Нью-Гейвен: YaleUniversityPress, 2008.
Grundberg, Andy. HowPhotographyBecameContemporaryArt: InsideanArtisticRevolutionfromPoertotheDigitalAge. Нью-Гейвен: YaleUniversityPress, 2021.
Newhall, Beaumont. TheHistoryofPhotography: From 1839 tothePresent. Нью-Йорк: MuseumofModernArt, 2015.
Warren, Lynne. EncyclopediaofTwentieth-centuryPhotography. Нью-Брансвік: Routledge, 2006.

Жарковскі, Джон. Вигадки з реального світу Гаррі Віногранда. *Untitled*.
Українська фотографія, 22 лютого 2021. <https://www.untitled.in.ua/post/figments-from-the-real-world-garry-winogrand>

Сміт, Йен. Коротка історія фотографії. Ключові жанри, роботи, теми і техніки.
Львів: Видавництво Старого Лева, 2021.

Семінар 5.
ПОСТМОДЕРНІСТЬСКІ ТАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ФОТОГРАФІЇ У
ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Завдання та рекомендована література для підготовки:

Підготувати доповідь на одну із заданих тем:

1. Феномен харківської школи фотографії
2. Дніпропетровська школа фотографії (Семен Просяк, Олександр Фельдман, Юрій Бродський, Марк Мілов, Станіслав Полонський)
3. Чернівецька школа фотографії (Борис Савельєв, ВячеславТарновецький, Сергій Лопатюк)
4. Українська документалістика від часів Незалежності: група «Погляд», Юрій Косін, Віктор Марущенко, Олександр Чекменьов, Олександр Гляделов)
5. Нові тенденції в українській фотографії 2010-х років (Synchrodogs, Олена Субач і Вячеслав Поляков, Поліна Полікарпова).

Рекомендовані джерела

База колекції Музею Харківської школи фотографії: moksop.org

«Keturi»: група «Чотирьох» з Чернівців. Чернівці, 2016.

https://issuu.com/alexandersushinsky/docs/catalog_savelev_002.

Сандуляк, А. Дніпропетровська школа фотографії: Повернення із забуття;. Лівий Берег, 28 липня 2015.

https://lb.ua/culture/2015/07/28/312007_dnipropetrovska_shkola_fotografii.html.

Про Дніпровську школу фотографії. МІТєЦ, 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=fM1tIg8bwtI>.

Населенко, О. Фотограф Олександр Чекменьов: «Як той, хто знімає, я бачу людину і несправедливість». Opinion, 23 квітня 2019.

<https://opinionua.com/2019/04/23/fotograf-oleksandr-chekmenov-yak-toj-xto-znimaye-ya-bachu-lyudinu-i-nespravedlivist-2/>.

«Антиквар: Фотографія в об'єктиві дослідників». No. 117 (2020).

Бернар-Ковальчук Н. Харківська школа фотографії: гра проти апарату. Харків : МОКСОР, 2020.

Павлова Т. «До історії харківської школи фотографії». Kharkiv PhotoForum 2020. Київ, 2020. С. 22–49.

Павлова Т. Група «Время». Korydor, 30 червня 2019.

<http://www.korydor.in.ua/ua/context/11657.html>.

Павлова Т. Фотомистецтво в художній культурі Харкова останньої третини ХХ ст. (на матеріалі пейзажного жанру): дис. на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Харків, 2007.

Смирна Л. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. 247 с.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для засвоєння матеріалу курсу необхідно проводити не лише аудиторні заняття, але й самостійну роботу. Вона є ключовим способом оволодіння навчальним матеріалом поза аудиторією та є необхідною частиною процесу вивчення дисципліни. Навчальний матеріал, передбачений робочим навчальним планом, повинен бути опрацьований студентом під час самостійної роботи та оцінений в підсумковому контролі разом із матеріалом, який вивчався на аудиторних заняттях.

Підготовка до аудиторних занять та контролю знань відбувається відповідно до робочої/навчальної програми. У процесі самостійної роботи студент повинен ознайомлюватись з навчальною літературою та конспектувати її, дивитись навчальні та художні відеофільми, працювати з ілюстративним та відеоматеріалом, а також виконувати інші форми роботи, включаючи творчі завдання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Експерименти зі світлочутливістю солей срібла: наукові пошуки Вільгельма Гомберга, Йоганна Шульца, Томаса Веджвуда та Хемфрі Дейві, Джона Гершиля.	8
2	Фотографія як один із засобів соціального контролю: використання фотографії в пенітенціарній та психіатричній системах.	8
3	Трансформація пікторіалізму – початок модерністських пошуків (Альфред Стігліц та коло авторів «Фото-Сецесіону»).	7
4	Американський модернізм: група «f/64».	7
5	Воєнна документалістика: фотографія заради перемоги.	7
6	Виставка «Рід людський» (TheFamilyofMan) як пік розвитку гуманістичної фотографії.	7
7	Синтез фотографії з іншими арт-практиками (перформанс, інсталяція тощо)	8
8	Сучасні тенденції в українській фотографії: відлуння Харківської школи фотографії	8
	усього	60

РЕКОМЕНДАЦІ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА — це одна з форм модульного (поточного) контролю, що визначає рівень навичок самостійної роботи з літературою, аналізу мистецької епохи або окремої пам'ятки тощо. Форматування контрольної роботи має відповідати встановленому зразку. Загальний обсяг контрольної роботи становить 8-10 аркушів формату А4 зі шрифтом TimesNewRoman, розміром 12. Параметри сторінки повинні мати наступний вигляд: верхній та нижній поля — 20 мм, ліве поле — 30 мм, праве поле — 10 мм, інтервал між рядками — 1. Номер сторінки розташовується в правому верхньому куті.

Структура контрольної роботи містить титульний аркуш (1 ар.), зміст (1 ар.), вступ (1-2 ар.), основну частину за планом (5-7 ар.), висновки (1 ар.) та список використаних джерел (1 ар.). Робота має містити ілюстративний матеріал або презентацію. Ілюстрації не повинні розміщуватися в тексті; їх слід подавати в додатках, дотримуючись встановлених вимог (одна ілюстрація на одному аркуші). У підписі до ілюстрацій слід зазначити автора (співавторів), назву, рік створення, техніку та місце зберігання (знаходження).

Студент має право обирати тему контрольної роботи зі списку, запропонованого викладачем, та за потреби скорегувати її, навівши власні аргументи. Остаточне затвердження теми контрольної роботи здійснюється керівником.

Право вибору теми контрольної роботи належить студенту, який може вибрати тему зі списку, запропонованого викладачем, і за необхідності скоригувати її, наводячи власні аргументи. Кінцеве затвердження теми контрольної роботи здійснюється керівником контрольної роботи.

Студент може обрати будь-який стиль тексту для контрольної роботи (науковий реферат, аналітичний огляд, доповідь, есе, стаття), що дозволяє йому бути вільним у побудові роботи, виборі ілюстративного матеріалу та ключових концепцій. Однак, студент повинен пам'ятати, що для досягнення позитивного результату, йому необхідно створити відносно самостійний текст з власними висновками та судженнями, а не учнівський реферат на задану тему. Обов'язковою умовою є аналіз декількох проєктів того чи іншого фотографа.

Першим кроком у роботі над контрольною роботою є визначення змістовних особливостей теми. Бажано попередньо ознайомитись з обраною літературою та навчальними виданнями, щоб визначити основні проблеми, що потребують розгляду. Після цього необхідно розробити структуру роботи, яка може бути викладена у вигляді розгорнутого плану основної частини.

План повинен містити від трьох до п'яти пунктів, які відтворюють зміст визначених студентом проблем, що можуть мати підпункти. Крім того, план повинен відображати всі інші структурні частини контрольної роботи, такі як вступ, висновки, список використаних джерел та ілюстрації.

План роботи, розроблений студентом, є основою для контрольної роботи і розташовується відразу після титульного аркуша. Перед написанням основного тексту необхідно ознайомитись із літературою, яка є інформаційною базою для

контрольної роботи, і скласти додатки, які доповнюють текст. Під час написання контрольної роботи можна використовувати інформацію з навчальних чи профільних сайтів Інтернету, але ці джерела потрібно включити до списку використаних джерел, вказавши назву ресурсу або документу.

Контрольна робота починається з написання вступу, в якому визначається основне коло проблем. Основний текст контрольної роботи повинен містити матеріал, який аналізує мистецькі події та обґрунтовує їх зв'язки з загальним розвитком фотомистецтва від середини XIX ст. Майже третина тексту повинна містити безпосередні звернення до джерел - мистецьких пам'яток, які відображені у додатках. В тексті обов'язково повинні бути посилання на відповідну літературу. Відсутність посилань вважається за відвертий плагіат, що має наслідки (див. критерії оцінювання). Власна точка зору на проблему має бути достатньо аргументована.

Висновки є обов'язковою частиною контрольної роботи і повинні відбивати її основні положення. Працюючи над ними слід пам'ятати, що це – чи не сама вагома частина контрольної роботи. Скупість висновків також доводить низький рівень опанування матеріалом. Не достатнім зануренням в обрану (чи заявлену) тему.

Контрольні роботи, як правило, готуються протягом семестру і становлять частину самостійної роботи студента. Вчасно виконану контрольну роботу слід здати не пізніше як за тиждень до означеної дати підсумкової контролю знань.

За необхідності, її обговорення має проходити на відповідному семінарському занятті (або безпосередньо на заліковому тижні). Якісно виконана контрольна робота може бути рекомендована до обговорення на конференції.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Протофотографічні технології. Зародження «бажання» фотографувати.
2. Історія винайдення фотографії.
3. Основні техніки раннього друку: даггеротипія, ціанотипія, калотипія, амбротипія, альбуміновий друк, срібно-желатиновий друк.
4. Фотографія як засіб нагляду та контролю: використання фотографії у пенітенціарній та медичній системах.
5. Символізм у фотографії на межі ХІХ-ХХ ст.
6. Пікторіалізм: представники та специфіка руху
7. Діяльність Ансельма Адамса. Група f/64.
8. Модерністські тактики у фотографії — технології втручання у знімок: колаж-монтаж, фотограми, соляризації.
9. «Нова речевість» (Новаявещественность) та «Новебачення» у німецькій фотографії 1920-х-1930-х рр.
10. Еволюція технології кольорової фотографії.
11. Сюрреалістична фотографія 1920-х-1930-х рр.
12. Радянський фотографічний авангард. Група «Жовтень».
13. Поняття документальної фотографії — сутність та історія становлення жанру.
14. Соціальна документалістика та американська фотографія 1930-х-1940-х (Farm Security Administration, FSA).
15. Французька гуманістична фотографія сутність та основні представники.
16. Виставка «Рід людський» (Family of a Man) та традиція гуманістичної фотографії.
17. Творчість Анрі Картьє-Брессона та ідея «вирішального моменту».
18. Роберт Капа та військова фотографія.
19. Об'єднання Photo League
20. Документалістика в 1950-х-1970-х рр.: ЛіФрідландер, ГарріВіногранд, ДіанАрбус.
21. Зміна мови документалістики в 1960-х-1970-х рр.: «гарячий суб'єктивізм» НенГолдін, ЛарріКларк, ВольфганТільманс.
22. Естетика «Новоїтопографії».
23. Дюссельдорфська школа фотографії.
24. УїяльмЕглстоун та робота з кольоровою фотографією.
25. Феномен Харківської школи фотографії. Творчість Бороиса Михайлова.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основа література:

1. Alinder, Mary Street. Group f.64: Edward Weston, Ansel Adams, Imogen Cunningham, and the Community of Artists Who Revolutionized American Photography. Нью-Йорк: Bloomsbury USA, 2014.
2. Bates, David. Photography and Surrealism: Sexuality, Colonialism and Social Dissent. Лондон: I.B. Tauris, 2004.
3. Cotton, Charlotte. The Photograph as Contemporary Art. Лондон: Thames & Hudson, 2014.
4. Eadweard Muybridge. Лондон: Reaktion Books, 2010.
5. Fried, Michael. Why Photography Matters as Art as Never Before. Нью-Гейвен: Yale University Press, 2008.
6. Frizot, Michel. New history of photography. Кюльн: Könemann edition, 1998.
7. Grundberg, Andy. How Photography Became Contemporary Art: Inside an Artistic Revolution from Pop to the Digital Age. Нью-Гейвен: Yale University Press, 2021.
8. Hannavy, John. Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography. Нью-Брансвік: Routledge, 2013.
9. Lubow, Arthur. Man Ray. Нью-Гейвен: Yale University Press, 2021.
10. Newhall, Beaumont. The History of Photography: From 1839 to the Present. Нью-Йорк: Museum of Modern Art, 2015.
11. Saltzman, Lisa. Daguerreotypes: fugitive subjects, contemporary objects. Чикаго: University of Chicago Press, 2015.
12. Warren, Lynne. Encyclopedia of Twentieth-century Photography. Нью-Брансвік: Routledge, 2006.
13. Анрі Картьє-Брессон. Інтерв'ю та розмови 1951—1998. Харків : IST Publishing, 2022.
14. «Антиквар: Фотографія в об'єктив дослідників». No. 117 (2020).
15. Бейкер Дж. Розширене поле фотографії. Харків : IST Publishing, 2018.
16. Бернар-Ковальчук Н. Харківська школа фотографії: гра проти апарату. Харків : МОКСОП, 2020.
17. Джон Тегг. Тягар репрезентації. Есеї про множинність фотографій та історії. Київ : Родовід, 2019.
18. Павлова Т. «До історії харківської школи фотографії». Kharkiv Photo Forum 2020. Київ, 2020. С. 22–49.
19. Павлова Т. Група «Время». *Korydor*, 30 червня 2019.

<http://www.korydor.in.ua/ua/context/11657.html>.

20. Павлова Т. Фотомистецтво в художній культурі Харкова останньої третини ХХ ст. (наматеріалі пейзажного жанру): дис. на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Харків, 2007.
21. Сміт Й. Коротка історія фотографії. Ключові жанри, роботи, теми і техніки. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021.
22. Смирна Л. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві. Київ : Фенікс, 2017. 247 с.

Додаткова література:

1. Барт Р. Cameralucida. Нотування фотографії. Харків: МОКСОР, 2022.
2. Бетчен Дж. Вогонь бажання: зародження фотографії. Київ : Родовід, 2019.
3. Беньямін В. Мистецький твір у добу своєї технічної відтворюваності. Вибране. Львів: Літопис, 2002.
4. Берджер Дж. Як ми бачимо. Харків : IST Publishing, 2020.
5. Зонтаг С. Про фотографію. Київ : Основи, 2002.

Інтернет-ресурси:

<https://moksop.org/> — сайт Музею Харківської школи фотографії

<https://www.youtube.com/georgeeastmanmuseum> — канал Музею Джорджа Істмана з відео про різноманітні фототехніки

<https://filmcolors.org/> — ресурс, присвячений кольору в фотографії та кінематографі

<https://www.icp.org/collections> — колекція Міжнародного центру фотографії

<https://www.alinari.it/en/> — ресурс Фонду Алінарі, однієї зі старіших організацій в Європі, що працює у царині реставрації та дослідження фотографії.

<https://www.mep-fr.org/les-collections/> — колекція Будинку європейської фотографії, Париж

Навчально-методичне видання

ІСТОРІЯ ФОТОМИСТЕЦТВА

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»
Освітньо-професійні програми — «Оператор телебачення»,
«Фотомистецтво та відеографія»

Укладач:

О.А. Осадча, кандидат мистецтвознавства, викладач

Комп'ютерний набір і верстка О.А. Осадча

Підписано до друку _____ 2023 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф
Ум. друк. арк. ____ Тираж 100. Зам № _____

ХДАК, 61057, Харків -57, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК